

Premsa de l'emigració

Fabiola Alcalá

Al voltant de 1880 la premsa en català es va estendre més enllà dels límits geogràfics, de la mà de catalans residents a Madrid i emigrants a Amèrica. Per satisfer la necessitat d'informació, i potser per la nostàlgia de les seves arrels, diferents comunitats de catalans assentats en altres parts d'Espanya o del continent americà van iniciar la tasca d'escriure sobre Catalunya i de recuperar en aquesta producció l'idioma, la cultura i la política catalanes.

L'excepció és l'origen valencià tant del setmanari il·lustrat *La Donsayna* (1844-1845) com del periòdic satíric *Les Albaes* (1896). *La Donsayna* s'editava a Madrid impulsat per Josep Bernat i Baldoví, diputat liberal moderat creador també d'altres revistes a València. Aquesta publicació utilitzava el personatge de Batiste Moscatlle per a reivindicar un govern menys centralista. Batiste era un treballador valencià que anava a Madrid a la recerca d'ocupació. En el viatge descobreix les immoralitats que envolten l'Administració de l'Estat i ho va explicant. Aquest exercici satíric es va repetir durant tretze números amb el lema «Periodic de tabalet i cabrioles».

Les Albaes (1896) es definia com un setmanari «destarifat, llaucher de cascos y enemig d'estafes». Va aparèixer el març de 1896, amb una posició clara: en política no es pensaven aturar per defensar els interessos de ningú. *Les Albaes* va ser elaborat per una comunitat d'artistes i escriptors valencians residents a Madrid. Va ser col·laborador en alguns dels seus números Teodor Llorente, el poeta més important de la Renaixença valenciana, i també l'escriptor Joan Alonso.

La tercera publicació en català que trobem durant aquests anys a Madrid sí que té una connexió directa amb Catalunya. Es tracte de *Madrid Catalá* (1897), publicació mensual il·lustrada que pretenia servir de pont entre les dues ciutats. Aquesta revista era feta principalment per escriptors catalans que vivien a Madrid i s'hi inserien treballs literaris i notícies sobre Catalunya. Era una publicació regionalis-

ta, dirigida per Josep Arrufat, que se sentia orgullosa d'estar escrita completament en català.

A l'altra banda de l'Atlàntic, a Buenos Aires (Argentina) trobem també dos exemples de publicacions catalanes. La primera és *L'Aureneta* (1876-1890), un setmanari humorístic i literari dedicat a importar les notícies més fresques i particulars de Catalunya a Buenos Aires. En aquest setmanari s'inclouien tots els gèneres literaris però sobretot la poesia i els textos humorístics; el seu lema era «Tot per Catalunya, tot per Espanya». La segona era *La Papallona* (1887-1888), una publicació també setmanal que estava destinada a defensar els interessos de la colònia catalana a l'Argentina. En *La Papallona* es publicaven totes les notícies que feien referència al progrés de les ciutats catalanes; el seu lema va ser «Tot per Catalunya i per a Catalunya».

A prop de Buenos Aires, a Montevideo, trobem un altre setmanari de característiques molt similars als vistos a l'Argentina: *La Gralla* (1885-1888). Aquesta era una publicació setmanal elaborada per la colònia catalana que vivia a l'Uruguai i tenia la finalitat de publicar notícies relacionades amb Catalunya i fomentar-ne la cultura però sobretot la literatura. Encara que era una capçalera cultural, aquest setmanari era de caràcter molt més polític i estava escrit completament en català.

Cuba serà un altre escenari important en el desenvolupament d'aquestes publicacions catalanes com s'aprecia en els exemples següents, amb la particularitat que Cuba va ser juntament amb Puerto Rico una de les colònies espanyoles que va trigar més temps a independitzar-se, cosa que fa que algunes d'aquestes publicacions surtin a la llum en plena Guerra de la Independència, amb tot el que això representa. Recordem que la Guerra de la Independència comença el 1895 i acaba el 1898.

En aquesta època en què Cuba encara pertanyia a Espanya, trobem diversos exemples de publicacions. La primera, *La Gresca* (1869), un setmanari humorístic que sortia cada diumenge i com deia en la portada això si «Déu ho volia». *La Gresca* va ser una revista de petit format que tractava de diversos temes culturals i polítics, i era feta per vilanovins residents a Santiago.

La segona, *L'Almogaver* (1885-1886), era una publicació literària consagrada als interessos generals de Catalunya. Escrita en castellà i en català, estava pensada per informar sobre les notícies generals i, d'una manera particular, sobre les festes i les activitats culturals (sobretot literàries) que es duïen a terme a Catalunya.

El tercer exemple, *Eco de Catalunya*, era una revista setmanal que estava escrita, en la primera època, en català i castellà, i que després del cinquè número va passar a ser totalment en català. Aquesta publicació també de l'Havana feia ostentació de la seva posició catalanista i tractava de temes polítics relacionats amb aquest esperit reivindicatiu. I finalment, trobem dues publicacions més de 1881 *L'Atlantida* i *Lo Missatger Catala*, publicacions elaborades també per la comunitat catalana que vivia a l'illa.

Aconseguida la independència, i amb un esperit reivindicatiu, sorgeix *La Opinion Catalana* (1898-1899), que era un setmanari regional, literari i d'interessos generals, que va ser publicat per defensar els interessos de la colònia catalana a les Antilles. S'hi publicaven les notícies més rellevants de Catalunya. El seu lema va ser «Sempre Avant» i va ser dirigit per Julio Talavera. Entre els seus autors destaquen: Ferran Puig, J. Conangla, Sebastià Pla i R. Alonso.

Seguint el recorregut per altres territoris de fora del domini lingüístic català on la premsa catalana en català va tenir presència, cal anar fins a Nova York, on s'editava *La Llumenera de Nova York* (1874-1881), una de les publicacions catalanes més remarcables fetes a l'estranger. Era una revista mensual il·lustrada que pretenia donar a conèixer la cultura catalana i arribar a tots els catalans dispersos pel món i que va ser dirigida per Artur Cuyas. En *La Lumanera* s'inclouïen treballs literaris que procedien de Cienfuegos, l'Havana i Filadèlfia, i també els que venien de Barcelona. Aquests últims eren escrits per en Frederic Soler i Hubert, conegut també pel pseudònim de Serafi Pitarra, i més tard per en Rossend Arús i Arderiu. Els principals temes de què tractava en les seves pàgines van ser: els costums americans, la llengua anglesa i catalana, la classe treballadora, la diferència entre cultures, les maneres de viatjar als Estats Units, els cementiris i altres espais de la ciutat, la política i els avenços industrials.